

ANMELDELSER

Konrad Miller: Weltkarte des Arabers Idrisi vom Jahre 1154. Brockhaus, Stuttgart, 1981. 22 s. 25 x 35 cm., kort: 85 x 190 cm. fordelt på 3 blade, DM 280,-.

Idrisi verdenskort fra 1154 er udkommet i ny faksimile-udgave baseret på Konrad Milers store forskningsarbejde, som offentliggjordes i hans: *Mappae Arabicae*, bd. I-IV Stuttgart, 1926-31.

Den foreliggende faksimile-udgave er i farver og i størrelsen 190 cm x 85 cm, hvilket er 4/7 af originalkortets størrelse.

Verdenskortet blev udarbejdet i fællesskab af normannerkongen Roger den Anden af Sicilien (1130-1154) og den vidtberejste lærde araber Abu Abdallad Muhammad Edrisi, som levede ved normannerkongens hof.

Roger den Anden, der var geografisk interesseret, fik en mængde geografiske oplysninger fra søfarere, korsfarere, købmænd og lærde fra mange forskellige lande. Han besluttede, at disse oplysninger skulle nedfældes i et værk, som foruden tekst skulle forsynes med et verdenskort.

Han allierede sig med den vidtberejste Idrisi, der bl.a. havde studeret i Cordoba, hvor der var talrige oplysninger at hente.

Verdenskortet, der fuldendtes i 1154, blev indgraveret i en stor sølvplade, der sandsynligvis målte 350 cm x 150 cm. Når målene kun angives som sandsynlige, skyldes det, at sølvpladen blev ødelagt i 1160.

Kort før Roger den Andens død i 1154 fuldendtes et håndskrift med latinsk og arabisk tekst. Værket indeholdt også et verdenskort fordelt på 70 blade og var desuden forsynet med et lille kredsformet verdenskort.

Det er kortet på de 70 blade, der er kilde-materialet til faksimile-udgaven. Roger den Anden kaldte værket for *Nuzhat-al-Mush-tak*, hvorimod Idrisi kaldte det »Kitab al Rudjar« d.v.s. Rogers bog.

Håndskriftet med verdenskort kendes i mere eller mindre komplette kopier hvoraf to er næsten fuldstændige – et i Paris og et i Oxford; det var disse, Konrad Miller anvendte til gengivelsen. Der findes endvidere fragmenter i Leningrad, Istanbul og Cairo.

Verdenskortet er opdelt i 7 vandrette sektioner, de syv klimater, og ti lodrette. Nogen projektion er der ikke tale om. Kortet strækker sig fra De canariske Øer i Atlanterhavet til De indonesiske Øer i Det stille Ocean. Fra syd til nord dækker gengivelsen den nordlige del af Afrika til Island.

Med hensyn til kortets navnestof ønskede Roger II, at man skulle undlade at anvende Ptolemaios' navnestof, men udelukkende hellige sig samtidens. Takket være denne beslutning har vi i dag et ypperligt kildemateriale vedrørende de eksisterende stednavne omkring 1150erne, som forøvrigt ikke indeholder mange danske. På Danmark-gengivelsen ses på en halv navnene: snislua (Slesvig), landuina (Kolding), horshont, karis (Horsens) og Uanslanam (Lolland).

Der er angivet 2064 bynavne, hvoraf mange af byerne i dag er forsvundet eller reduceret til landsbyniveau.

Idrisi verdenskort står som en milepæl i den historiske kartografi. Det geografiske værk, hvori verdenskortet indgår, indeholder en for sin tid righoldig viden, således også væsentlige oplysninger om Norden.

Ib Rønne Kejlbo

V. M. Pasetskij: Vitus Bering 1681-1741

Akademija Nauk SSSR. Izdatelstvo »Nauka«. Moskva 1982. 176 s. (i serien »Videnskabelig biografisk litteratur«).

Vasilij M. Pasetskij (fødeår 1920), videnskabsmand i Leningrad, har skrevet interessante bøger og artikler om polarforskere. Allerede for 25 år siden udkom hans brochure »Vitus Bering« (i serien »Bemærkelsesværdige geografer og rejsende«, Moskva: Geografiz 1958, 48 s.) I anledning af Berings trehundrede års jubilæum skrev Pasetskij en ny bog om ham. Akademimedlemmet Aleksej P. Okladnikov (1908-1981) giver som ansvarshavende redaktør i sin fortale en høj vurdering af bogen. Forfatterens indledning (s. 7-12) beskriver Berings geografiske opdagelsers historiske baggrund samt deltagerne i hans Kamtjatka-ekspeditioner. Der findes vurderinger til disse ekspeditioner givne af rejse- og videnskabsmænd, som Nils Adolf

Erik Nordenskiöld (1832-1901), Mikhail V. Lomonosov (1711-1765), Karl Ernst von Baer (1792-1876), Alexander Theodor von Middendorf (1815-1894) og nogle af Berings samtidige.

Sådan er oversigten over den Første Kamtjatka-ekspedition (s. 13-34). Lige i dens begyndelse skriver forfatteren, at der findes kun få oplysninger om Berings barndom og ungdom. Sammesteds omtales vendepunktet i Berings liv, da han efter den første lange rejse (1703) traf den russiske admiral Cruis i Amsterdam. I selve beskrivelsen gives der oplysninger om forberedelserne (1724) og forløbet (1725-1730) af den Første Kamtjatka-ekspedition. Endvidere beskrives resultaterne af de forudgående ekspeditioner til Nordasien. På side 33 ses et kort over den Første Kamtjatka-ekspedition.

Bogens følgende kapitler (s. 34-167) sysler med forberedelser, ruter, Berings død og med videnskabelige resultater af den Anden Kamtjatka-ekspedition samt den Store Nordekspedition (1732-1743). Som illustrationer findes der to fotos (Petropavlovsk søhavn og Berings mindesmærke) og et kort over sørejserne til Aleuterne og langs Nordvestamerikas søkyster. Meget omhyggeligt karakteriserer forfatteren følgende videnskabsmænd og deres foretagender: Bering og historikeren Gerhard Friedrich Müller (1705-1783); naturalisterne Johan Georg Gmelin (1709-1755), Georg Wilhelm Steller (1709-1746) og Stepan P. Krasjeninnikov (1711-1775); søfarerne Aleksej Tjirikov (1703-1748), Khariton og Dmitrij Laptev, Vasilij Prontjistsjjev, Semjon Tjeljuskin og andre.

I bogens slutning gives en kronologi af Berings liv og virksomhed (s. 168), såvel som af hans russiske hovedværk (s. 169-170) og litteraturen vedrørende ham (s. 171-173). 57 bogtitler er på russisk og 21 på andre sprog; deriblandt findes forfattere som A. Falk (1941), J. K. Jensen (1939), J. Petersen (1941, 1947), K. Rasmussen (1931) og samleværket »Vitus Bering, 1741-1941« (København 1942).

Så vidt jeg selv kan bedømme på grundlag af henvisningerne, har Pasetskij udelukkende gjort brug af russisk litteratur og russiske materialer. Ifølge en russisk kilde »Geografitjeskije otkrytija XV – XX vekov«. I Izdatelstvo »Nauka« 1965 s. 49) gives der også et fragment (s. 26) af Berings brev til sine slægtninge i Danmark. Skønt denne bog er ligeså diger som bogen fra året 1958, findes der i teksten ikke yderligere efterretninger for Berings vedkommende.

Ott Kurs